

AYDIN YÖRESİ TAHTACILARINDA DÜĞÜN GELENEKLERİ: BAYRAK DİKME-TAPI/SAHABI-BAŞ KURBANI-BARIŞMA YEMEĞİ-OCAK KAZMA RİTÜELLERİ*

Wedding Traditions of the Tahtaci Community in Aydın Region:
Flag Display-Tapı/Sahabı Sayings- Head Sacrifice-Peace Dinner-Hou-
sehold Allocation

Rıza AKYÜREK**

Öz

Kültürel çeşitlilik ve zenginlik geçmişten günümüze toplumların farklılıklarını ortaya koymakta ve gelecek nesillere en yalın haliyle aktarılmaya çalışılmaktadır. Gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ve alan yazın literatür kazanımları da geçmişten miras sözlü kültür öğelerini bilimin ışığında yazılı hale getirerek belirli ilkeler ışığında gelecek nesillere en yalın ve doğal haliyle miras bırakmaktadır. Akdeniz'in doğusundan başlayarak kuzey Ege'ye kadar uzanan geniş coğrafyada yüzyıllardır geleneklerini öz biçimiyle yaşatmaya çalışan, kendilerine özgü yaşam kültürlerini barındıran kültürel zenginliğin bir çok unsurunu içinde bulunduran Tahtacılar gerek sözlü gerek yazılı kültür miraslarını mümkün olduğunda en saf haliyle kuşaktan kuşağa aktarmışlardır. Orta Asyadan süregelen geleneklerini kapalı toplum yapısıyla günümüze kadar aktarmayı başaran Tahtacıların kendilerine özgü doğum, düğün, ölüm, eğlence, tören vb. ritüelleri Tahtacı toplumunun önde gelen yol gösterici rehberleri, bilgeleri ve kültür ölçileri tarafından olabildiğince özüne sadık kalarak nesilden nesile usta-çırak öğretileri yoluyla aktarılmıştır. Aydın yöresi Tahtacılarının düğün öncesi düğün sırası ve düğün sonrası Tahtacı geleneklerine özgü gerçekleştirdikleri geleneksel yaklaşımlara ait yok denecek nitelikteki bilimsel araştırmanın literatürde yer alması bu araştırmanın önemli varsayılan durumudur. Yaşayan sözlü kültür ögesi, geleneği, özgün ritüelleri olarak addedilen Tahtacı düğün törenlerinin gözlemlenip, o topluluğa ait ileri gelen kişilerle geleneklere ait görüşmelerin bilimsel çözümlemelerinin literatüre kazandırılması da araştırmanın bir başka önemli tarafı olarak görülmektedir. Bu araştırma kapsamındaki veriler, alan araştırmasında literatür incelemesi, gözlem ve yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Aydın iline bağlı Tahtacı köylerinden Almut Köyü, Dutluoluk Köyü, Yeniköy ve Yılmazköy'de alan araştırması yapılmış, adı geçen köylerdeki düğün öncesi, düğün süreci ve sonrası gelenekler gözlemlenmiş, süreç boyunca süregelen Tahtacılar özgü ritüellere ait veriler literatür taraması ve adı geçen köylerdeki Tahtacı topluluklarından kişilerle görüşmeler gerçekleştirilerek elde edilmiştir. Elde edilen veriler daha sonra çözümlenerek araştırmanın bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tahtacılar, Aydın yöresi Tahtacıları, ritüeller, düğün törenleri

Abstract

Cultural diversity and richness reveal the differences of societies from past to present and are tried to be transferred to future generations in their simplest form. Scientific studies and literature acquisitions in the literature are the legacy and natural inheritance of future generations in the light of certain principles that make oral cultural elements inherited from the past written in the light of science. The Tahtaci community, who has been trying to keep their traditions alive for centuries in a

* Makalenin Geliş Tarihi: 12.12.2019, Kabul Tarihi: 13.01.2020. DOI: 10.34189/hbv.93.007

** Dr.Öğr.Üy. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı. rizaakyurek@mu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6493-4871

wide geography starting from the east of the Mediterranean and extending to the northern Aegean, have transmitted their culture and cultural heritage from generation to generation in their purest form whenever possible. The community's unique birth, wedding, death, entertainment, ceremony etc. having succeeded in conveying their traditions from Central Asia to the present with a closed society structure, their rituals have been passed down from generation to generation through master-apprentice teachings, as far as possible by the leading guides, scholars and cultural ambassadors of the Tahtaci community. It is an important hypothesis of this study that the scientific researches of the traditional approaches of the Tahtacis of Aydın region before the wedding, during the wedding and after the wedding are unique. Another important aspect of the research is the observation of Tahtacis' wedding ceremonies regarded as living verbal culture, tradition and original rituals, and the scientific analysis of traditions with prominent people belonging to that community. The data in this study were collected by literature review, observation and structured interview method. Field research has been conducted in Tahtaci' villages of Aydın province, namely Alamut, Dutluoluk, Yeniköy and Yılmazköy. The data obtained were then analyzed and evaluated in the findings section of the research.

Keywords: Tahtaci community, Tahtacis' of Aydın region, rituals, wedding ceremonies

1.Giriş

Toplumlar için önemli sayılan ve geleneğe dönüşen bazı geçiş törenleri toplumların değer yargılarıyla, dini, ahlaki, siyasi ve sosyal değerleriyle yoğrularak günümüze kadar ulaşmıştır. Toplumlar için en önde gelen geçiş törenleri insanların yaşamının başlangıcıyla başlayıp hayatı boyunca süregelen sırayla devam etmektedir. Bunların en başında doğum, düğün ve ölüm ritüelleri görülmektedir. Her toplumun kendi yaşamsal döngüleriyle şekillenen bu ritüeller yüzyıllardır toplumların süzgecinden geçerek ve çağın getirileriyle dönüşerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Uluslara ait kültür mirasları arasında önemli bir mevkiye bulunan düğün kavramı da kültürel çıktılarının saptanması noktasında çok değerli veriler ihtiva eder. Düğün, tıpkı diğer ulusların geleneklerinde olduğu gibi Türk ulusunun gelenekleri arasında da kutlu bir olayı taçlandırmak amacıyla gerçekleştirilen bir tören, bir eğlence, bir cemiyet mahiyetinde kendine yer bulur ve toplumun hangi katmanı tarafından ortaya konulduğu fark etmeksizin, kadim âdet ve gelenekler tarafından şekillendirilen belli başlı temel nitelikler ve ana kurallar esas alınarak gerçekleştirilir (Çelik, 2018:324).

Sosyal hayatımızı büyük ölçüde etkileyen geleneklerden biri düğündür. Düğün, insanın geçiş dönemi kabul edilen evlilik hareketinin getirdiği önemli bir geleneğin adıdır. Sosyal âdetlerimiz arasında düğünler önemli bir yer kaplamaktadır (Yakıcı,1991:33)

Evlilik kültürüyle ilişkili temel eylemler bağ oluşturma, bağlama bilgisinden kaynaklanır, “Tüğün/Düğün” (tüg-bağlamak, düğüm yapmak) sözcüğü bunu açıkça göstermektedir (Gülensoy,1974:286). Düğün kelimesi düğmek mastarından gelmektedir. Düğmek, bağlamak, düğümlemek demektir. Düğün, Çağatayca ve Uygurca düğüm anlamında kullanılmıştır. Anadolu ağızlarında ise bugün bile yaşanan m/n değişiminin “düğüm” kelimesinin “düğün” olarak kabul görmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olduğu görüşü yaygındır. Ayrıca bundan dokuz yüzyıl önce

yazılmış olan *Divân-ı Lügat-ut Türk*'te “tüğün” kelimesi bağlama anlamına gelen akde karşılık gösterilmiştir (Yakıcı,1991:33).

Türk toplum yapısı içinde geleneklerin en açık şekilde uygulandığı alanlardan birisi de evlilik törenleridir. Evlilik törenleri, toplumun temelini meydana getiren aile kurumu etrafında şekillenen, beklentileri ve uygulamaları aile kurumunu destekleyecek nitelikte olan ritüellerden oluşmaktadır (Özcan, 2016:260). Evlenme, aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uyarlanarak gerçekleştirilir (Artun, 2011:171).

Tahtacıların etnik kökenleri hakkında iki görüş mevcuttur. Bu görüşlerden birincisine göre Tahtacı Türkmenlerin etnik kökenleri Bayat boyuyla birlikte Anadolu'ya gelen “Tahtahlar” a diğer görüş ise “Ağaçeriler” e dayanmaktadır (Yörük, 2002:387-388). Tahtacılar, Alevi-Türkmen zümrelerinden biridir. Yakın zamana kadar ormanlık alanlarda ağaç işçiliğiyle geçimlerini sağlamış kapalı bir topluluktur. Ancak Cumhuriyetin ilanından sonra kapılarını dış dünyaya açmaya, konar-göçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Yerleşik düzende eğitime önem verilmesi ve kültürel hayattaki değişimler Tahtacıları da etkilemiş ve kendilerine daha farklı meslekler edinmeye başlamışlardır. Bugün orman işlerinde çalışanlarının sayısı oldukça azalmıştır (Coşkun, 2013:33).

Torosların ormanlık alanlarında ve Ege bölgesinden Çanakkale'ye kadar olan yerlerde yaşamakta olan ve Tahtacı adı verilen oymaklar hep Ağaçeri Türkleri kümelerindedir. Bunlar arasında bazı oruklar kendilerine Ağaçeri denildiğini hala bilir. Bu Türklere kereste işleriyle uğraştıklarından ötürü Tahtacı adı verilmiştir. Böyle olmakla beraber yine birçok oymaklara bölünmüşlerdir. Şimdi Adana'dan Çanakkale'ye kadar bulunan ağaçeri Türkmenleri on iki oymak ve yedi sürektr (Yılmaz, 1948:11).

Tahtacılar Toros yamaçlarından Akdeniz boyunca batıya ilerlerken iki büyük ocak Piri'ni burada bıraktılar. Hacı Emir Ocağı ve Yanyatır Ocağı olarak iki büyük ocağa ayrılan Tahtacılar bu iki ocaktan birine bağlıdır. Batıya doğru başlayan göç sırasında dileyen oba beğendiği yerde konaklarken diğerleri yola devam ettiler. Böylece Tahtacı aşiretleri 19. Yüzyılda Anadolu'nun güney ve batısında yurt tuttular (Küçük, 1995:26-27). Türkmen olduğunu söyleyen bir Tahtacı aynı zamanda Ağaç-Eri olduğunu da vurgulamaktadır. Bugün somut olarak ortaya çıkan olgu ve bilim dünyasında genel kabul gören anlayış-görüş Tahtacıların dini kimliklerinin muhtevasının içini ve sınırlarını Aleviliğin, etkin kimlik ve muhtevasının içini ve sınırlarını da Türkmenliğin belirlediği çizgidir (Engin, 1998:75).

2.Araştırmanın Amacı

Değişen çağa paralel olarak toplumların gelenek ve adetlerinde çağa ayak uydurma durumlarından dolayı unutulmaya yüz tutmakta olan ritüeller ve

geçiş törenlerinin gelecek nesillere aktarılması bakımından araştırma önemli varsayılmaktadır. Aydın yöresi Tahtacılarının düğün öncesi düğün sırası ve düğün sonrası Tahtacı geleneklerine özgü gerçekleştirdikleri geleneksel yaklaşımlara ait yok denecek nitelikteki bilimsel araştırmanın literatürde yer alması da araştırmanın bir başka önemli varsayılan durumudur. Yaşayan sözlü kültür ögesi, geleneği, özgün ritüelleri olarak addedilen Tahtacı düğün törenlerinin gözlemlenip, o topluluğa ait ileri gelen kişilerle geleneklere ait görüşmelerin bilimsel çözümlenmelerinin literatüre kazandırılması da araştırmanın önemini ortaya çıkarmaktadır.

3.Yöntem

Bu araştırma kapsamındaki veriler, alan araştırmasında literatür incelemesi, gözlem ve yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Alan araştırması, insan topluluklarının ve kültürlerinin yaşadıkları coğrafi alan içerisinde bilimsel metotlara göre incelenmesidir (Selçuk, 2008:28). Aydın iline bağlı Tahtacı köylerinden Almut Köyü, Dutluoluk Köyü, Yeniköy ve Yılmazköy’de alan araştırması yapılmış, adı geçen köylerdeki düğün öncesi hazırlıklar, düğün törenleri ve düğün sonrası gelenekler gözlemlenmiş, süreç boyunca süregelen Tahtacılara özgü ritüellere ait veriler literatür taraması ve adı geçen köylerde Tahtacı topluluklarının yol liderleri konumundaki Mürebbi (Rehber-Yol Gösterici), Göscü (Gözcü), Güvender (Sazender-Zakir-Kamber), Şemşi (Saki, Sakkacı), Selmen (Selman-ı Farraş, Süpürgeci) ve hizmetini yürütmüş/ yürütmekte olan kişilerle görüşmeler gerçekleştirilerek elde edilmiştir. Elde edilen veriler daha sonra çözümlenerek araştırmanın bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

4.Bulgular ve Yorumlar

4.1.Aydın Yöresi Tahtacıları’nda Düğün Öncesi Ön Süreç Ritüelleri

Aydın yöresi Tahtacılarında evlilik önemli varsayılan bir durumdur. Bu yörede genellikle tek eşliliğin hakim olduğu söylenebilir. Tahtacı topluluklarında tek eşliliğin ve evliliğin kutsal olduğu görüşü hakimdir. Aydın yöresi Tahtacıları genel anlamda kapalı toplum yapısına sahip, kız verme ve kız alma yapısının sadece Tahtacı ya da alevi topluluklardan yapıldığı “Endogamik” yani topluluğun sadece kendi ırkından, soyundan, kan bağından gelenlerle gerçekleştirildiği evlilik durumunun uygulandığı topluluklardır (Selçuk, 2008: 224-225). Aydın yöresindeki Tahtacı topluluklarında görücü usulü evliliklere de rastlanmamaktadır. Genellikle iki genç birbirleriyle görüşüp anlaştıktan sonra erkek tarafından en büyük yaşlı ileri gelen kişi kız tarafın babası ile ön görüşme gerçekleştirir ve evlilik düşünen iki gencin durumunu kız tarafına iletir. Kız tarafı eğer durumu makul karşılırsa (genellikle karar gençlerin anlaşmış birbirine sevgi beslemiş olmasından kaynaklı olumlu düşünülür) kız babası erkek tarafa resmi olarak kız istemenin gerçekleştirilebileceğine dair her iki tarafın da tanıdığı aracı biri ile haber gönderir. Kız isteme öncesi erkek tarafı Tahtacı topluluğunun ileri gelenleri varsayılan Mürebbi (rehber-yol gösterici)’ye var olan durumu anlatır ve kız isteme günü konuşulup planlanır. Genelde Aydın yöresi Tahtacılarında iki bayram arası ya da köyde yakın tarihte cenaze olması durumlarında kız isteme gerçekleştirilmemesine dikkat edilir.

Görüşmelerde elde edilen verilere göre Tahtacılar için en münasip gün perşembe (Cuma akşamı) olarak görülmektedir. Aydın yöresinde Tahtacılarında olağanüstü durumlar haricinde her perşembe günü cem evinde toplanılıp “cumaaşamı” olarak adlandırılan cuma akşamı cemi gerçekleştirilir. Bu cemde dualar edilir, yemekler yenir, nefesler samahlar dönülür, sohbetler edilir, arzu hali, şikâyeti, kurbanı, düşkünlüğü olanlar Mürebbi’ye (rehber) durumlarını arz eder ve cem tamamlanmış olur. Aydın Tahtacı topluluklarında cuma akşamı cemlerinde genelde dolu içilmez ve katılım zorunluluğu aranmaz. Cuma akşamı ceminde herkes toplandıktan sonra Mürebbi (rehber) cemde bulunanlara düğün öncesi kız isteme merasiminin gerçekleştirileceğini duyurur, katılımın sağlanması istenir. Kız ve erkek tarafı da cemde hazır bulunmuşken uygun bir zaman belirlenir. Bu zaman dilimi genellikle perşembe akşamı münasiptir.

Kız isteme törenine erkek tarafının genç yaşlı tüm akrabaları ile cemde ileri gelenler Mürebbi (rehber) başta olmak üzere musahipli ya da musahipsiz tüm hizmet erleri eşleriyle katılırlar. Erkek tarafında toplanıldıktan sonra hep birlikte kız evine isteme merasimi için yola çıkılır. Kız tarafı gelen topluluğu kapıda karşılar. Bu sırada kız tarafının eş, dost, hısımlar ve akrabaları da toplanmıştır. Genelde isteme törenleri kalabalık olur. Hep birlikte oturulup hal, hatır faslı geçildikten sonra büyükler için kahveler getirilir, bir yandan günlük sohbetler edilirken diğer yandan kahveler içilir. Mürebbi (rehber) topluluğa ve özellikle karşısında oturan kız anası ve babasına dönük “Allah’ın Emri, Peygamber Efendimizin kavli ile kızınızı filancanın oğluna münasip gördük. Siz ne dersiniz?” diye öncelik kız anası ve babası olmak üzere törende yer alan kişilere sorar. Önce kız ana ve babası “Madem siz münasip gördünüz, gençler de anlaşmışlar evvallah” cevabı verirler. Sonra Mürebbi (rehber) orada bulunan cemaate yönelik “siz ne dersiniz erenler?” diye sorar. Cemaat hep bir ağızdan “Eyvallah. Münasiptir” cevabı verdikten sonra Mürebbi (rehber) evlenme niyetindeki kız ile erkeği huzura çağırır. Önce Mürebbi’nin (rehber) eli öpülüp niyaz edilir. Mürebbi (rehber) yüzükleri salavatlayarak çiftlerin parmağına takar ve ortadaki kurdeleye keser. Evlenmek isteyen çifte evlilik kurumuyla ilgili nasihatler verir, yuvalarına hayır dileklerinde bulunur. Cemaat hep birlikte hayırlı uğurlu olsun dilekleriyle alkışlar. Genç çift Mürebbi’den (rehber) başlayarak sırayla büyüklerin ellerini öper. Daha sonra gençler ayrı bir odaya alınır ve yaştaşlarıyla oturup sohbet ederlerken kalan cemaate ev sahiplerince ikramlarda bulunulur sohbetler edilir. En son cemaat ayrılmadan düğün tarihleri ve düğünün şekli kararlaştırılır ve kız isteme merasimi tamamlanmış olur.

4.2.Aydın Yöresi Tahtacıları’nda Düğün Süreci Ritüelleri

Düğün gününden önce damadın en yakın arkadaşlarından ya da yakın akrabalarından bekâr bir erkek damat tarafından “Bayraktar” (düğün süresince bayrağı taşıyan ve hizmet eden kişi) seçilir. Bayraktan düğüne katılan gençlere hizmet eder ve düğün süresince düğün alayına bayrağıyla eşlik eder (Kırzioğlu, 1995:140-141). Aydın yöresi Tahtacılarında düğün cumartesi sabah gün doğumunda başlar, Pazar akşamüzeri gelinin attan indirilmesiyle son bulur. Cumartesi sabah gün doğumu ile

erkenden damat evinde damat, bayraktar, Mürebbi (rehber), Güvender (sazender), Şemşi (Saki, cemde dolu dağıtma hizmeti yapan hizmet eri), Selmen (Süpürgeci, cemde süpürge görevini yapan hizmet eri), Gurbancı (cemde kurbanı kesip, pişiren hazırlayan hizmet eri) damadın anne babası hazır bulunur. Mürebbi (rehber) bayrak hayırlısı verir, dolu içilir ve bayrak kurbanı için kesilen Cepreyil (Cebrail-Horoz) bütün halde sofraya getirilir. Mürebbi duasını yaptıktan sonra kurban yenilir ve tören tamamlanmış olur. Bu tören için iki adet bayrak, daha önceden hazırlanmıştır. Bu bayraklardan biri bayrak kurbanı sonrası damadın evinde bir köşeye kaldırılır düğün bitinceye kadar bir daha çıkarılmaz. Diğeri düğün boyunca bayraktar tarafından düğüne eşlik eder. Hazırlanan bayrak kırmızı ve yeşil renkte ipekten oluşan iki büyük parça ve bunların en üstünde Türk Bayrağından oluşmaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilere göre kırmızı renk ipek parça başı kesilerek öldürülen 12 İmamlardan Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'i, yeşil renkli ipek parça ise zehirlenerek öldürülen yine Hz. Ali'nin oğlu 12 İmamlardan Hz. Hasan'ı temsil etmektedir. Yeşil, kırmızı ipek parçalar ve Türk Bayrağından oluşan düğün bayrağının en tepesi daire şeklindeki küçük bir ayna ve mevsim çiçekleriyle süslenir, uzun bir çubuğa sıkıca bağlanır. Yine görüşmelerden hareketle aynanın kötülükleri bertaraf etmesi ve temizliği saflığı sembolize etmesi için, çiçeklerin ise bolluk, bereket ve güzellikleri temsil etmesi için bayrağa takıldığı bulguları elde edilmiştir.

Cumartesi sabah damat evinde davul zurna, kız evinde orkestra (davul, klavye, bağlama, gitar) eşlikleriyle düğün sabahın erken saatlerinde başlar. Her iki tarafta da düğün davetlileri için etli yemekler, duruma göre mevsim yemekleri ve tatlılar hazırlanmıştır. Köylerde yer alan ya da dışarıdan davet edilen davetliler hem kız, hem erkek tarafına ayrı ayrı giderler. Aydın yöresi Tahtacılarında genelde erkek tarafı düğünlerinde içki ikramı yapılırken kız tarafı düğünlerinde pek içki dağıtılmaz (kız tarafı davetine iştirak edenlerden yakın akraba ve arkadaşlar hariç). Düğün süresince davetliler, düğün sahiplerince ve düğüne hizmet eden “meydancı” adı verilen yardımcılar tarafından kapıda karşılanır. Düğüne iştirak edenler hayırlı olsun dileklerinden sonra düğün sahiplerine ya zarf içerisinde bir miktar para ya da ekonomik durumlarına göre hediyelik aldıkları bir ev eşyasını takdim ederler. Aydın Tahtacılarında bu düğün için getirilen hediyelere “okuntu” adı verilir.

Damat evindeki düğünde damadın en yakın arkadaşlarından oluşan ayrı ve özel bir masa kurulur. “Çıracılar” adı verilen bu masa hem düğün evi hem de damat için ayrı önemdedir. Cumartesi düğünün ilerlemesine göre öğlene doğru çıracılar bir çift davul zurna ekibini de yanlarına alarak, bayraktara eski, yırtık elbiseler giydirilir, yüzüne ve ellerine kömür karası sürülür, sırtına içi su dolu büyük bir bidon (dikdörtgen şeklinde, eskiden yük hayvanlarıyla su taşımak için kullanılan metal su kabı) yükletilir ve davul zurna eşliğinde damat evinden kız evine ziyarete giderler. Kız evinde düğün meydanına gelerek meydanı bayraktarın sırtında bulunan bidondaki suyla ıslatırlar. Gelin bu jest karşısında başta bayraktar olmak üzere tüm çıracılar ekibine para takar ve hep birlikte ıslatılan düğün meydanında zeybek oynanır. Yine cumartesi akşamüstü

damat tarafından kadınlı erkekli tüm davetliler davul zurna eşliğinde kız tarafına “kına yakmaya” gidilir. Kız tarafında toplanan davetlilerin oluşturduğu dairenin ortasına gelin oturtulur etrafında müzik eşliğinde kına tepsisi “görüm” (geline sağdıçlık yapan evli kadın) tarafından gelinin çevresinde döndürülür. Kına yakımından sonra damat tarafın yeniden damat evine düğün alayı ile geri döner.

Pazar günü genellikle damat evinde gelin alma günü vesilesiyle neşeli, kız evinde ise gelin verme durumundan dolayı hüzün hakimdir. Öğle saatlerinde kız evindeki tüm gelinin ev eşyaları traktörlere yüklenerek damat evine getirilir ve ev hazırlanır. Daha sonra kız evi davetlileri eşliğinde damat için kız tarafınca alınan damatlık, tıraş takımı, gecelik, ayakkabı, iç çamaşırı vb. damat eşyaları büyük tepsilere konularak küçük çocukların başında tutulup tüm kız evi davetliler ve davul zurna eşliğinde damat evine götürülür. Bu törene aydın Tahtacılarında “Damat Pırtısı Götürme” adı verilir. Kız tarafından gelen davetliler damat evi girişinde karşılanır ve en iyi şekilde başköşelerde ağırlanır. Damat o esnada başı üzerindeki tepsilere eşyalarını getiren her bir çocuğa para verir. Damat pırtısı töreni tamamlanıp kız tarafı döndükten kısa bir süre sonra damat evince hazırlanan yemeklerden oluşan bir tepsi davul, zurna ve damadın yakın akrabalarından bir çift tarafından kız evine götürülür. Aydın Tahtacılarında bu törene “Ayrılık Yemeği” adı verilir. Özelliği gelin olan kız, evinden ayrılmadan ve ayrı yuva kurmadan önce son kez hep birlikte ailesiyle lokmayı paylaşmasıdır. Ayrılık yemeğinden tüm aile eşrafının birer lokma alması şarttır.

Ayrılık yemeğinin hemen akabinde damat evinden düğün alayı güle oynaya gelin alma töreni için kız evine doğru davul zurna eşliğinde yola çıkar. Düğün köy içerisinde ise konvoy yürüyerek ve sık sık oyun molaları ile sürer. Eğer kız tarafı uzak bir mesafede ya da yakın köylerde ise araçlara binilerek gidilir ve köy girişinde araçlardan inilerek düğün alayı yürüyerek kız evine ulaşır. Kız tarafına yaklaşıldığında davul zurna “Gelin Ağladı” ezgisini ağır şekilde çalarak kız evine yaklaşıldığının mesajı verilir. Gelinin bineceği çiçek, mendil ve oyalı yazmalarla süslenmiş atı damadın babası düğün alayının en arkasından götürür. Kız evinin giriş merdivenine gelinin binmesi için süslenen at yaklaştırılır ve gelinin getirilmesi beklenir. Bu arada gelin içerde ailesiyle vedalaşmaktadır. Gelin alma alayı coşkulu ve eğlenceli şekilde gelin ağladı ezgisi eşliğinde beklerken içeride hüzün ve vedalaşma hakimdir. Gelin ile önce akrabaları, kardeşleri ve annesi helalleşip vedalaşırken gelinin abisi ya da erkek kardeşi ayakkabılarını giydirir ve ayakkabının içerisine bereket getirmesi için para koyar. Gelin ile en son gelinin babası vedalaşır.

Beline kırmızı kuşağını bağlamadan önce gelinin babası evlilikle ilgili, büyüklerine saygı, küçüklerine sevgi, eşine ve yuvasına bağlılıkla ilgili kızına nasihatlerde bulunur, “yuvan kutlu, mutlu, bereketli olsun. “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyerek kırmızı gelin kuşağına üç düğüm atar (Yetişen, 2008:38). Daha sonra gelinin bir koluna babası diğer koluna varsa amcası yoksa dayısı ya da dedesi girerek gelin evden çıkartılır. Merdivenlerde damadın babası ve amcası karşılar.

Gelinin babası, damadın babası ile niyaz edip “El ele, el Hakka” sözleriyle gelini teslim eder. Gelin ata bindirilip kız evinden düğün alayıyla birlikte yola çıkıldığı an kız tarafından içi su dolu testi yüksekten atılarak kırılır. Bunun anlamı “su gibi git, su gibi berrak tertemiz geçimin olsun” manasındadır. Düğün alayı önde bayraktar, yardımcı hizmetçiler, çıracılar ve davetliler, en arkada at üzerinde al duvaklı gelin ve yine at üzerinde görünüm üzere davul zurna eşliğinde damat evine doğru yola çıkarılır. Düğün alayı belli bir süre yol aldıktan sonra çıracılar düğün alayını geniş bir meydana durdurarak içlerinden iki kişi içi su dolu testi ve bıçaklar eşliğinde Aydın yöresinde “Dağda Keserim” olarak adlandırılan Köroğlu ezgisini davul zurna eşliğinde oynarlar. Tüm davetliler çember oluşturarak oyunu seyreder. İçi su dolu testiyle bıçaklar eşliğinde bir süre mücadele eder gibi oynadıktan sonra oyuncu testiye yüksekten yere atar, topluluk alkışlar, çıracılar hep birlikte zeybek oynar ve düğün alayı yeniden damat evine doğru yola devam eder. Damat evinin kapısına geldiğinde çıracılar evde gelini beklemekte olan damadı kapıya çağırarak ondan kendilerine kahve yapmasını (bazen yemek hazırlamasını) isterler. Damat kendi elleriyle çıracı arkadaşlarına hazırladığı kahveleri ikram eder. Hep birlikte damat evinin bahçesine girilir. Burada çember oluşturularak damada orta yerde ağır zeybek oynatılır. Tüm davetliler damadın başından para saçar. Zeybek oyunundan sonra gelinin bindiği at damadın babası tarafından evin giriş merdivenlerine yaklaştırılır. Damadın annesi, gelin ve damadın başının üzerinden şeker, leblebi, buğday ve bozuk paralardan oluşan ikramları düğün alayına serpiştirir. Atın üzerindeki gelin ayaklarını atın üzengisinden (basacak) çıkarmaz. Bu sırada etraftakiler kaynanaya gelinin attan inmesi için ne vereceğini sorarlar. Kaynana gelinin attan inmesi için tarladan ağaç, bakır kazan, kaynatma kazanı takımı veya altın hediye eder. Gelin bu hediyeyi kabul eder ve üzengiden ayağını çıkarır. Bu geleneğe Aydın yöresi Tahtacılarında “Üzengilik” ya da “Kaynana Görümlüğü” adı verilir. Damat gelini attan indirir, çıracılar damadın sırtına vurarak onu eve kadar götürürler. Gelin ve damat evin kapısında eşige “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyerek üç kez niyaz ederek eve ilk adımlarını atarlar. Günümüzde çoğu evlerde eşik olmadığından onun yerine kapı girişine eşigi sembolize eden bir tahta yerleştirilmektedir.

Gelin ve damat içeri alındıktan sonra kaynana gelir ve elindeki oklavayı gelinin al duvağına iki kez dolayarak “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” sözleriyle açar. Oklavayla duvak açılmasına dair görüşmelerden elde edilen bilgiler, gelinin maharetli, bereketli ve hünerli olmasını simgelemektedir. Bu sırada kayınvalide gelin, damat ve davetlilerin oluşturduğu çemberde birkaç kez yuvarlanır, bu durum toplulukça gülüşmelerle karşılaşılır. Kayınvalidenin yuvarlanma sebebi; Oğlunun yeni bir aile kurması, soyunun çoğalarak devam edecek olması, aileye yeni birinin katılmış olmasına duyulan sevinç göstergesi olarak kabul edilmektedir. Hazırlanan şerbetten kaynana bir yudum alarak geline uzatır. Gelin de bir yudum alır damada uzatır. Damat da bir yudum aldıktan sonra davetliler alkışlarla “Kutlu, mutlu olsun, hakibeti hayırlı olsun” dileklerinde bulunurlar. Herkese şerbet dağıtılır, şerbetin dağıtılması ağızların, dirliğin, birliğin tatlı olmasını simgeler.

Davetliler dağıldıktan sonra Aydın yöresi Tahtacılarında “Öznek” (Tarikat nikâhı, Peygamber nikâhı, Yol Nikâhı) adı verilen sembolik bir nikâh kıyma ritüeli gerçekleştirilir. Bu tören sırasında gelin, damat, kaynana, kayınbaba, görüm, görümün eşi, bayraktar, Mürebbi (rehber) ve Güvender (sazender) hazır bulunur. Öznek ritüeli öncesinde Mürebbi (rehber), damat ve gelin abdest alır, damat başına sarık bağlar, beline kement (yeşil bezden oluşan ince bir bağ) takar. Gelin ise başını örter ve yol nikâhı ritüeline başı kapalı girer. Öznek için odanın ortasına bir *sac* (metalden yapılmış çukur bir kap) ve sacın içerisine üç adet “çıra” (yanıcı özelliği bulunan reçineli çam ağacı parçası) yerleştirilir. Mürebbi (rehber), “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” sözleriyle çıraları yakar, bayraktar önde damat ve gelin arkasında olmak üzere sacın ve yanan çıranın etrafında daire çizerek dönerler. Görüşmeden elde edilen verilere göre ortadaki sac, yeni kurulan yuvanın tüten ocağını, yanan üç adet çıra ise Allah-Muhammed-Ali’yi ve aynı zamanda ocağın tütmesini, sürdürülmesini ve daim olmasını sembolize etmektedir. Bu sırada Güvender (sazender) “Öznek Nefesi” söylemektedir. İki ya da üç beyit nefes söylendikten sonra “Yol Nikâhı” için Mürebbi (rehber)’nin “Höö Erenler” sözüyle geleneksel nikâh ritüeline başlanır. Orta yere Mürebbi’nin (rehber) hemen önüne yastık getirilir. Yastığın bir yakasına Mürebbi (rehber) ve damat, diğer yakasına Ana Bacı (Mürebbi’nin eşi) ve gelin oturtulur. Mürebbi (rehber) damadın elini alıp yastığın üzerine koyarken “Tapi” diye Ana Bacı ve gelinden tarafa seslenir. Ana Bacı gelinin elini tutup yastığa koyarken “Sahabi” sözüyle yanıt verir. Karşılıklı yastığa damat ve gelinin ellerinin konulması ve “Tapi-Sahabi” sözleri üç sefer tekrarlanır. Mürebbi ve Ana Bacı’nın genç çiftlere evlilikle ilgili nasihat ve temennilerinden sonra ritüel tamamlanmış olur. Aydın yöresi Tahtacılarında yol nikâhı ritüelinde söylenen Tapi-Sahabi sözü zaman içerisinde “Tapi-Sapı” şeklinde telaffuz edilmeye başlanmıştır. Fakat yazılı kaynaklar ve görüşmelerden elde edilen veriler bu sözün aslının “Tapi-Sahabi” olduğu şeklindedir.

Alan araştırması sürecinde görüşmelerde özellikle görüşmecilerin üzerinde önemle durduğu noktaların başında; Yol nikâhı ritüelinin tamamen geleneklerden dolayı gerçekleştirildiği, evlenmek isteyen genç çiftlerin düğün töreni öncesi kesinlikle resmi nikâh ile evliliklerini resmileştirdikleri, Yol nikâhının resmi nikâha alternatif olmadığı ve tamamen Tahtacı örf ve ananeleri mahiyetinde gerçekleştirildiği şeklindedir. “Tapi-Sahabi” sözlerinin nedeni sorulduğunda görüşmelerden elde edilen verilere göre; yeni evlenen çiftleri birbirine tapulanmışçasına ve birbirinin sahibi (sahibi), her iki insanın da birbirine ömrü boyunca sahiplenmesinin sembolleştirildiği yönünde bilgiler elde edilmiştir.

4.3.Aydın Yöresi Tahtacıları’nda Düğün Sonrası Ritüeller

Düğünün ertesi günü (pazartesi günü) gün doğumu ile görüm (gelinin sağdıcı) ve gelin evlerinde yer alan ocağı sembolik olarak da olsa yakar. Ocak yakma, evliliğin ilk günü ocağın tütüğünü, soyunun sürdüğünü, bir aileden yeni bir çekirdek ailenin ortaya çıktığını sembolize etmektedir. Ocak yakımı tamamlandıktan sonra görüm ve yeni gelin düğünlerine misafir olmuş yakın akraba, yaşlı ve köyün ileri gelenlerine

teşekkür ve minnet mahiyetinde sabah erkenden hazırlanan hediyelek bohçayı alarak el öpmeye götürülür. El öpme ritüelinde erkeklere çorap, mendil ve havlu hediye edilirken kadınlara eşarp, oyalı yazma ve el işlemesi hediyeler verilir. Eli öpülenler de bundan hoşnut şekilde gönüllerince ellerini öpen yeni geline bir miktar para verirler. Yeni gelin el öpme ritüelinde birinci derece akrabalarının (anne, baba, kardeş, amca) ellerini öpmeye gitmez, görse dahi konuşmaz. Görüşmelerde bunun nedeninin henüz yeni gelin olmasından, “Barışma Yemeği” törenine kadar gelinin yakınlarıyla konuşmasının ayıp sayılacağı düşüncelerinden kaynaklandığı yönünde bilgilere ulaşılmıştır. Düğünün hemen ertesinde el ocak yakma ve el öpme ritüelleri ardından “Baş Kurbanı” hazırlıkları başlar. Baş kurbanı; Haneye yeni gelen gelin, yeni kurulan çekirdek aile, birlik, beraberlik, dirlik düzen, iyi geçim için, Hak için adanan koç ve cepreyil (horoz) kurban edilmesi ritüelinden ibarettir. Baş kurbanında cepreyil (horoz) bütün olarak pişirilirken koyun parçalara ayrılarak önce cem hizmetindekilere pay edilir. Cem töreni tamamlandıktan sonra çoluk çocuk tüm misafirlere kurban ikram edilir.

Kurban sonrası başta Ana Bacı (Mürebbi-rehber eşi) olmak üzere, kaynana, gelin ve tüm kadın misafirler baş bağlama ritüelini gerçekleştirir. Bu ritüelde erkekler yer almaz. Ana Bacı, yeni geline geleneksel üç eteği, takıları ve baş bağlarını salavatlayarak tek tek giydirir. Ana Bacı yeni gelini hazırladıktan sonra tüm misafirlerin önünde gelinin kayınvalidesine “Kızına ne veriyorsun?” diye sorar. Kayınvalide kendine ait bir ağaç, bakraç, bakır kaynatma kazanı ya da herhangi bir altın takısını yeni gelinine verdiğini beyan eder. Ana bacı daha önceden düğün sahiplerinden önlüğünün içine doldurduğu çorap, mendil, yazma, eşarp, fes vb... hediyelekleri törene katılan misafirlerin üzerine serpiştirir. Bunun sebebi; yeni gelinin haneye bolluk bereket getirdiği, azın çoğaldığı, neşenin, mutluluğun gelinin haneye dâhil olmasıyla arttığı şeklindedir. Daha sonra misafirlere sesi güzel olan, deblek, bakır kap ya da çalgı bilgisi olan kadınlar hep birlikte türküler söyleyip oyun havaları eşliğinde eğlenceye devam ederler.

Aydın yöresi Tahtacılarında düğünün tamamlanmasının ardından dünürlerin (yeni evlenen çiftlerin karşılıklı akrabaları) evlilik sonrası ilk defa bir araya gelmesine vesile törene “Barışma Yemeği” adı verilmektedir. Barışma yemeğini önce kız tarafı, birkaç gün sonrasında ise erkek tarafı organize etmektedir. Bu törende tüm eş dost akraba oturup yer içer iki farklı ailenin artık akrabalık bağıyla bir aile olduğunun pekiştirilmesi sağlanır. Tören süresinde büyüklerin ellerini öpen yeni evli çifte ufak hediyeler de verilir.

Evlenerek çekirdek yeni bir aile kuran çift, her ne kadar ayrı bir aile gibi olsa da Aydın yöresi Tahtacılarında yeni evlenen çift ayrı bir ocakta değil, henüz babasının ocağına dahil görünmektedir. Evli çift ocaklarının ayırmadan önce Dede'nin (Tahtacıların yol göstericisi) huzurunda “İkrar Alma” (Yol'a ilk adım atma, cem töreninin başlangıcı, Tahtacı topluluğuna giriş, Yol'a girmek için Dede'nin (ocağa bağlı

Tahtacıların en üstünde görülen kişilerdir. Ocak soyundan gelen kimselerden olması zorunludur.) ve tüm ceme katılanların huzurunda söz verme, beyanda bulunma, Eline-Beline-Diline hâkimiyetin Dede huzurunda beyan edilmesi) ritüelini gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Dede önderliğinde ikrar almak isteyen yeni evli çift cem töreninde bir cepreyil (horoz) ve dolu kurban ederek, Dede ve cem töreni hizmet erleri tarafından Yol'a katılır. İkrar alan yeni evli çift istedikleri zaman baba ocağından ayrılarak kendi ocaklarını ayırabilirler. Buradaki ayrılma fiilen değil sadece bir aile içerisinde yeni başka çekirdek bir ailenin ortaya çıktığının belli edilmesi durumudur. Aydın yöresi Tahtacı geleneklerine göre ocak ayırma ritüelini sadece Dede (ocağa bağlı Tahtacıların en üstünde görülen kişilerdir. Ocak soyundan gelen kimselerden olması zorunludur.) uygulayabilir. Mürebbi (rehber) ocak ayıramaz (Yılmaz 1946). Dede'lik vasfı için; Peygamber ve Evliya'nın yolunda yürüyen, ağır başlı temiz yürekli okumuş kimselerdir. Hakikat aşığı olup, saz ve sözle onların menkıbelerini terennüm ederek bendelerini irşat ederler şeklinde tanımlanmaktadır. Dede, evde bulunan ocağın iç kısmına üç adet orta büyüklükte taş koyar. Yeni evli çifti de yanına alarak ocağın başına geçerler. Dede ortada, yeni evli çift sağında ve solunda olmak üzere kazmayı birlikte tutarak ocağa konulan üç taşın ortasına üç defa "Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali" diyerek hafifçe vururlar. Daha sonra kazma vurulan yere Dede üç adet çıra (yanıcı özelliği bulunan reçineli çam ağacı parçası) yerleştirir ve yine "Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali" sözleriyle çiraları tutuşturur. Böylece yeni evlenen, yuva kuran çiftin ayrılan ocağının ilk dumanı tütmeye, ayrı bir ailenin ilk ateşi yanmaya başlamış demektir. Dede ve ocak ayırma ritüeline katılanlar yeni çifte "Ocağınız daim olsun, ocağınızdan dumanınız eksilmesin, dirliğiniz tüm olsun" dileklerinde bulunurlar. Yeni evli çift katılanların ellerini öperler ve ritüel tamamlanmış olur.

5.Sonuç ve Öneriler

Aydın yöresinde yaşayan Tahtacı topluluklarına ait geçiş törenlerinden düğün geleneklerine ait günümüzde giderek unutulmaya yüz tutan sözlü kültür öğelerini içinde barındıran ritüellerin alan araştırması, gözlem, görüşme ve derleme yollarıyla bilimsel doküman haline getirilmeye çalışıldığı bu araştırma kapsamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Aydın yöresi Tahtacı topluluklarında evlilik genellikle endogamik yapı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Aydın yöresi Tahtacılarının sadece kendileri gibi Tahtacı kültüründen olanlarla evlilik bağı kurdukları, Tahtacılar dışında evlilik bağlarının nadiren gerçekleştirildiği, Tahtacılar arasında istenirse de Tahtacı olmayan evlilik durumlarında bu durumun cem erkânında "düşkünlik" (yoldan geçici bir süre azledilme, ceza verilmesi) sebebi sayıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aydın Tahtacı topluluklarında, evlilikte esas karar mekanizmasının evlenmek isteyen gençlerin gönül bağının gerçekleşmiş olmasıdır. Yöre Tahtacılarında kesinlikle görücü usulü evlilik gerçekleştirilmemekte ve Aydın Tahtacılarında görücü usulü evlilik kesinlikle tasvip edilmemektedir.

Aydın Tahtacılarında düğün öncesi kız isteme ritüeli Mürebbi (rehber) tarafından gerçekleştirilmekte ve her iki tarafın anne ve babası başta olmak üzere akrabaları ve tüm topluluğun rızası gözetilerek onaylanmaktadır.

Aydın yöresi Tahtacılarında düğün gelenekleri, örf ve ananeleri her ne kadar giderek değişim ve yenilik gösterse de mümkün olduğunda geleneksel yapının korunmasına özen gösterilmeye çalışılmaktadır. Bunların en başında bulgularda geniş şekliyle anlatılmış olan Bayraktarlık (bayrağı taşından, damadın bekâr bir arkadaşı) Çıracılık (Damadın yakın arkadaşlarından oluşan düğünün özel davetlileri), Bayrak Kurbanı, Düğün Yeri Sulama, Damat Pırtısı Götürme, Ayrılık Yemeği, Gelin Alma, Görümlük, Özne, Baş Kurbanı ve Ocak Ayırma gibi birçok görevin ve ritüellerin hala sürdürülüyor olması yaşayan sözlü kültürün sürekliliği bağlamında önemli varsayılan sonuçlardır.

Aydın yöresi Tahtacılarında gerçekleştirilen evlilik öncesinde çiftler önce resmi nikâhla evliliklerini resmileştirmektedirler. Düğün sürecinde ve sonrasında yöre Tahtacılarına özgü ritüellerin gerçekleştirildiği ve bu durumun Aydın Tahtacılarında kültürel unsurların süregeldiğinin bir sonucu olduğu tespit edilmiştir.

Tahtacı topluluklarında geçiş törenlerinden düğün geleneklerinin incelenmesinde Aydın Tahtacılarının ailenin kutsallığına, yeni bir yuva kurmaya, evlilik kurumunun yüceliğine duyulan saygı tüm yönleriyle araştırmada ortaya çıkmaktadır. Yeni çekirdek bir aile kurmak, ocağın çoğalması, bir ocaktan ayrılarak ailenin yeni bir ocağa taşınmasının mutluluk verici olduğu sonuçları ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuçlar ışığında;

Aydın yöresi Tahtacılarına ait geçiş törenleri farklı boyutlarda ve yönleriyle araştırılabilir, yeni bilgi ve belgeler alan yazına kazandırılabilir,

Tahtacılarına ait yaşayan sözlü kültür mirasları yok olmadan, unutulmadan ve kaybolup gitmeden arşivlenebilir, derlenebilir ve bilimsel olarak tasniflenebilir,

Geleneklerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için il kültür müdürlükleri ya da ilgili bakanlıkça derleme çalışmaları yapılabilir, kültürel ögeler bölgesel bazda desteklenebilir,

Tahtacı kültürü, gelenek ve ritüellerine ilişkin araştırmalar, derlemeler ve bilimsel yayınlar çoğaltılabilir, bu ve benzeri çalışmaların önü açılabilir.

Kaynakça

- Artun, Erman. (2011). *Türk Halkbilimi*. 7. baskı. Adana: Karahan Kitabevi.
- Coşkun, Nilgün Çıblak. (2013). “Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları.” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Ankara: 2013/68, s.33-54.
- Çelik, Anıl. (2018). “Türk Düğün Gelenekleriyle İlgili Bir Terim: Telek.” *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*. Malatya: Yıl: 5. Sayı: 26, s.323-332.
- Duman, Ahu Zeynep. (2019). “Aydın Yılmazköy Yöresi Tahtacılarında Geçiş Dönemleri.” Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Engin, İsmail. (1998). *Tahtacılar: Tahtacı Kimliğine ve Demografisine Giriş*. İstanbul: Ant Yayınları.
- Gülensoy, Tuncer. (1974). “Altay Dillerindeki Akrabalık Adları Üzerine Notlar”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara.
- Kırzioğlu, Neriman Görgünay. (1995). “Edremit Doyran Köyü Tahtacı Türkmenlerinde Geleneksel Evlenme Adetleri.” *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, s.133-147.
- Küçük, Murat (1995). *Horasan'dan İzmir Kıyılarına Cemaat-ı Tahtacıyan*. İstanbul: Nefes Yayınları.
- Özcan, Derya. (2016). “Uşak Yöresinde Evlilikle İlgili Ritüel ve Büyüsel İçerikli Pratikler.” *Elazığ: Tarih Okulu Dergisi*. Yıl:9. Sayı:18, s.259-272.
- Selçuk, Ali (2008). *Ağaçeri Türkmenleri, Tahtacılar*. I.Baskı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yakıcı, Ali. (1991). “Düğün Kelimesi ve Kültürümüzdeki Yeri Üzerine.” *Milli Folklor Dergisi*, Sayı: 2/11, s.33-36.
- Yetişen, Rıza (2008). *Tahtacı Aşiretleri, Adet Gelenek ve Göreneklere*. İkinci Baskı. İzmir: Prizma Matbaacılık.
- Yılmaz, Abdurrahman. (1946). *Tahtacılar da Gelenekler*. Ankara: C.H.P. Halkevleri Yayınları: Milli Kültür Araştırmaları: IX.
- Yörükkan, Yusuf Ziya (2002). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

